

online collegereeks

Radicale vernieuwers in de kunst

Wat heeft Caravaggio gemeen met Manet? En Vincent van Gogh met Louise Bourgeois? Elk van hen heeft de koers van de kunstgeschiedenis ingrijpend veranderd. In deze nieuwe reeks nemen topexperts je mee langs het leven en werk van de grootste revolutionairen in de kunst.

Bestel je ticket via onze website

DE ONDERWERPEN & SPREKERS

DATA

**Machtelt Brüggen
Israëls**

Piero della Francesca, meester van het perspectief

Piero della Francesca (1412-1492) is een van de grootste schilders en wiskundigen van de 15de eeuw. Hij vindt bewijs voor de geometrische basis van lineair perspectief en gebruikt dat om te laten zien dat zijn kunst een ware wetenschap is. Hij ontwikkelt ook een nieuw soort perspectief, een voorloper van de coördinatenwolken die 3D-computerprogramma's nu gebruiken. Het stelt hem in staat zich figuren voor te stellen en te tekenen op het platte vlak, zonder elke keer naar de natuur te kijken. Piero kan scheppen als God. Bovendien veronderstelt zijn perspectief het gezichtspunt van de toeschouwer. Daardoor is de kijker geïmpliceerd in het schilderij. En daarmee heeft Piero vat op het gemoed van zijn publiek en kan het betoveren. Hoe Piero dat precies voor elkaar krijgt en wat de magie van zijn kunst is, daarover gaat dit college.

.....
31 oktober 2023
.....

Hilbert Lootsma

Het revolutionaire realisme van Caravaggio

Hij is de enige kunstenaar uit de geschiedenis naar wie een internationale kunststroming is vernoemd: Michelangelo Merisi da Caravaggio (1571-1610). De artistieke revolutie die deze legendarische schilder eind 16de eeuw in Rome ontketende, verspreidde zich in rap tempo over grote delen van Europa, tot aan Madrid en Amsterdam. Zonder Caravaggio had de kunst van Rembrandt er heel anders uitgezien. In dit college leer je wat er zo vernieuwend was aan de 'maniera caravaggesca', waarom deze stijl direct een hit werd en ook waarom Caravaggio's kunst, na ruim vier eeuwen, nog steeds miljoenen mensen recht in het hart raakt. Ook leer je over Caravaggio's tumultueuze leven. Het oude gezegde 'Hoe schilder, hoe wilder' is op geen enkele kunstenaar meer van toepassing dan op hem. Als hij niet aan het schilderen was, was hij ruzie aan het zoeken of zat hij in de gevangenis. Quentin Tarantino zou eigenlijk nog een film over hem moeten maken. Plan je een trip naar Rome? Volg eerst dit college!

Michaël Kwakkelstein

Rubens en de menselijke figuur

Het centrale thema van Rubens' schilderijen is de menselijke figuur in actie, vaak naakt of gedeeltelijk gekleed afgebeeld. Als historieschilder stelde Rubens' veelgeprezen vaardigheid in het weergeven van het menselijk lichaam hem in staat om te wedijveren met de grootste kunstenaars uit de antieke oudheid en een recenter verleden. Zijn meesterschap in het weergeven van menselijke figuren en hun dynamische bewegingen is gebaseerd op een grondige studie van antieke beeldhouwkunst, het mannelijk naaktmodel en de werken van Italiaanse renaissancekunstenaars als Leonardo da Vinci en Michelangelo Buonarroti die uitgebreide studies maakten van de menselijke anatomie. De robuuste, gespierde mannelijke naakten in dramatische actie die in zoveel van Rubens' verhalende schilderijen voorkomen zijn echter vaak anatomisch onnauwkeurig. In dit college is de aandacht gericht op de bijzondere werkwijze die Rubens (1577-1640) hanteerde bij de uitbeelding van de menselijke figuur en wordt een antwoord gegeven op de vraag waarom hij er bewust niet naar streefde de menselijke anatomie waarheidsgetrouw uit te beelden.

Hugo van der Velden

Jan van Eycks realisme: schijn bedriegt niet

Het meest treffende aan de kunst van Jan van Eyck (ca. 1390-1441) is wel dat het net echt lijkt. Of het nou gaat om het portret van zijn vrouw, een ridder te paard, de verbeelding van het opperwezen, een beduimd gebedenboek, de reflectie in een spiegel, of het landschap van de Hollandse kust, het lijkt allemaal sprekend. Dat is althans de eerste indruk. Wie wat langer en aandachtiger kijkt merkt al snel dat het iets ingewikkelder zit met dat realisme van Van Eyck, want de overeenkomst van de afbeelding met het afgebeelde is helemaal niet één op één. Jan van Eyck geeft ons een suggestie van de werkelijkheid, die dankzij zijn fenomenale schilder talent voor ons geheel aanvaardbaar is. Dat is Jan van Eycks baanbrekende bijdrage aan de schilderkunst: de indruk dat schijn niet bedriegt. De olieverf waarmee Jan van Eyck schilderde speelde hierbij een belangrijke rol, want de eigenschappen van dat medium hielpen hem de schijn van de wereld te vangen, maar het is niet de verklaring voor Jan van Eycks realisme, net zomin als de drukpers Erasmus verklaart, of het buskruit de oorlog.

Meta Knol

Kurt Schwitters en Marjan Teeuwen:

dada, kunst en antiekunst

Kurt Schwitters (1887-1948) is als eigenwijze Einzelgänger een echte baanbreker van de moderne kunst. Met zijn talent voor dwarsdenken, zijn droge humor en zijn onuitputtelijke vindingrijkheid heeft hij vele generaties kunstenaars geïnspireerd. Samen met zijn kunstenaarsvriend Theo van Doesburg, oprichter van het tijdschrift De Stijl, maakte hij in 1923 Nederland onveilig tijdens de beruchte Dada-Veldtocht. In zijn huis in Hannover bouwde hij een ruimtelijke installatie die zijn weerga niet kent: de Merzbau. Zijn veertig minuten durende klankgedicht Oersonate beïnvloedde talloze componisten en wordt tot op vandaag uitgevoerd. Schwitters was als beeldend kunstenaar een echte alleskunner; zijn verzamelde werk met essays, proza, manifesten, gedichten en theaterstukken omvat zes kloeke delen. In dit college belicht Meta Knol het bijzondere oeuvre van Kurt Schwitters, en brengt ze dit in verband met het werk van latere kunstenaars zoals Gordon Matta-Clark en Marjan Teeuwen (1953).

Jeroen Stumpel

Titiaan en de betovering van de toets

Iedereen heeft weleens gehoord van de naam van Titiaan (ca. 1488/90-1576), maar zijn bijdrage aan de geschiedenis van de Europese schilderkunst is misschien minder bekend. Toch is hij een baanbreker bij uitstek geweest – onderdeel en aanjager van een schilderkunstige revolutie, die tot ver in de 20ste eeuw zijn uitwerking heeft gehad. Titiaan was een van de eerste schilders die brak met een precieze, fijnzinnige manier van schilderen. Hij ontwikkelde een nieuwe aanpak, waarin een brede verfstreek en suggestieve toets een nieuwe en eigenaardige rol kregen. Tijdens Titiaans zeer succesvolle loopbaan werd de brede toets in zijn werk steeds duidelijker, en zijn latere werk (hij was nog actief als schilder toen hij tachtig was) is in dit opzicht zelfs extreem en radicaal. De opzettelijk zichtbare verftoets die Titiaan introduceerde, heeft door de eeuwen heen steeds nieuwe betekenissen gekregen en blijft tot vandaag zijn fascinatie behouden. In het eerste deel van dit college bespreekt Jeroen Stumpel Titiaans werk, het tweede gedeelte zal gaan over de avonturen van de toets bij latere meesters – van Rembrandt tot Francis Bacon.

Frouke van Dijke

Manet en het impressionisme

Wat markeert het begin van de moderne kunst in Europa? In menig kunstgeschiedenisboek wordt het jaar 1863 als startpunt aangewezen. Een zeer specifiek moment, gekoppeld aan een zeer specifieke kunstenaar: Édouard Manet (1832-1883). Zijn schilderij *Le déjeuner sur l'herbe* veroorzaakt dat jaar een waar schandaal. Nooit eerder was de tegenstelling tussen de voorgeschreven regels van de kunst en een geëxposeerd kunstwerk zo groot. Manet ontpopt zich als chroniqueur van het moderne leven, daarbij voortdurend teruggrijpend naar kunst uit het verleden. Met zijn schilderijen breekt hij resoluut met de bestaande wetten van techniek, compositie, perspectief, kleurgebruik en thematiek. Manets werk ontregelt en verwart, maar wijst ook een jongere generatie de weg. De impressionisten – kunstenaars als Monet, Renoir, Bazille en Morisot - omarmen hem als raadgever en rolmodel, en weten op hun beurt deze ‘vader van het modernisme’ te inspireren. Dit college gaat in op Manets reputatie als bringer van een keerpunt in de kunstgeschiedenis; de kern van zijn innovatie en zijn nalatenschap in het oeuvre van de impressionisten.

Louis van Tilborgh

Vincent van Gogh en de moderne kunst

Vincent van Gogh (1853-1890) geldt als een van de vaders van de moderne kunst. Zonder hem had de 20ste-eeuwse kunst er anders uit gezien, zo oordeelde bijvoorbeeld Picasso. Van Gogh was zo authentiek en origineel, dat elke schilder na hem de plicht had zichzelf uit te vinden. Er was geen reden meer om zich te verhouden tot de traditie. Centraal stond het streven naar een volstrekt eigen beeldtaal. Op deze wijze groeide Van Gogh aan het begin van de 20ste eeuw uit tot het voorbeeld van de Duitse expressionisten en de Franse fauvisten. Maar ook nadien was menig kunstenaar schatplichtig aan zijn voorbeeld. In dit college hoor je wat Van Gogh tot zo'n ontroerende en originele kunstenaar maakte. Maar er wordt niet alleen stil gestaan bij zijn beeldtaal. Hij slaagde er ook in, zo is de algemene opinie, om leven en kunst met elkaar te laten samenvallen. Maar hoe dan? 'A priori is geen enkel criterium op hem toepasbaar', lichte Picasso toe, maar in het college wordt toch een poging gewaagd.

Nicole Ex

Louise Bourgeois: moedig, eigenzinnig, vernieuwend

Louise Bourgeois (1911-2010) is zeventig jaar oud als ze haar eerste retrospectief krijgt in The Museum of Modern Art in New York. Ze is een van de weinige vrouwelijke kunstenaars die in de twintigste eeuw (op hoge leeftijd) erkenning krijgt. Alleen al daarom is ze een pionier en een baken van hoop voor de vele vrouwelijke kunstenaars die hun leven lang in de schaduw werken. Als kunst 'de allerindividueelste expressie is van een allerindividueelste emotie' dan is deze definitie in het werk van Louise Bourgeois op extreme wijze doorgevoerd. *Enfant terrible* Bourgeois neemt geen blad voor de mond. Bekend om haar expliciete vrouwelijke vormen, haar eenzame cel-installaties en haar gigantische spinnen die de ultieme moederfiguur symboliseren, geeft ze uiting aan wat haar ziel beweegt: sexualiteit, woede, jaloezie, moederschap. In haar eigen woorden: 'I've been to hell and back and let me tell you, it was wonderful.'

**Hans den Hartog
Jager**

Renzo Martens en de participatiekunst

Bijna tweehonderd jaar is de westerse kunst in de ban geweest van het idee van de autonomie, van kunstenaars die los staan van de maatschappij, die hun werk maken zonder zich iets van de buitenwereld aan te trekken. Maar is dat vol te houden? De afgelopen twintig jaar, sinds Okwui Enwezors Documenta van 2002 sloop langzaam het idee de kunstwereld in dat kunstenaars zich juist wél met de maatschappij zouden moeten bemoeien, veranderingen nastreven, de wereld verbeteren. Alleen: kan dat wel, na zo'n lange periode van afzijdigheid? In dit proces is Renzo Martens film *Enjoy Poverty* (2008) een cruciaal werk. Hans den Hartog Jager vertelt in deze aflevering over dit klassieke, ontregelende, verwarrende meesterwerk, waarin alle haken en ogen van het 'nieuwe engagement' perfect aan de orde komen zonder dat Martens (1973) daar een oplossing voor biedt – de verwarring is de kunst.

DE INTERVIEWERS

Na ieder college volgt een interactief gesprek met kunstexpert Meta Knol, Hilbert Lootsma en gastheer Laurens Knoop, waar met behulp van de vragen uit het publiek verdieping wordt gegeven aan het college. Zo ontstaat een levendig en interactief gesprek met alle betrokkenen. Deze nieuwe vorm van kunstbeleving zorgt voor een onvergetelijke ervaring waarin je samen van kunst geniet, en leert over de inhoud en de betekenis ervan. De experts nemen je mee de diepte in en leggen onderlinge verbanden tussen de diverse colleges.

Meta Knol

Meta Knol werkt als kunsthistorica op het kruisvlak van cultuur, wetenschap en samenleving. Tot september 2022 was ze directeur van Leiden European City of Science 2022, en daarvoor gaf ze als directeur leiding aan Museum De Lakenhal. Tegenwoordig maakt Meta tentoonstellingen, schrijft ze over beeldende kunst en bekleedt ze diverse bestuursfuncties in de culturele sector, zoals bij Kunsten 92 en de Vereniging Rembrandt.

Hilbert Lootsma

Hilbert Lootsma is hoofd Inhoud & Communicatie bij de Vereniging Rembrandt, de partner van The School of Life bij deze collegereeks. Voor de Vereniging Rembrandt schrijft en vertelt Hilbert over de kunst die de leden van de Vereniging Rembrandt samen hebben helpen verzamelen: van houtsculptuur uit de Egyptische oudheid tot hedendaagse glasinstallaties. Eerder werkte hij als onderzoeker bij het Rijksmuseum en als docent en onderzoeker kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht. Zijn expertise ligt op het gebied van de Nederlandse schilderkunst uit de 17de eeuw.

Laurens Knoop

Laurens Knoop is oprichter en creatief directeur van The School of Life Amsterdam. Hij organiseert en modereert programma's over kunst en geestelijke gezondheid. Hij studeerde sociologie en economie in Utrecht en Nijmegen en behaalde zijn MBA aan de VU in Amsterdam. Hij is daarnaast oprichter van Brainwash Festival, is voorzitter van de Vereniging van vrijescholen en toezichthouder bij Muziekgebouw aan het IJ.

Bestel je ticket via onze website